

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

นาฏศิลป์กับการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กออทิสติก

The development of performing-art teaching for enhancing desirable behaviors among autistic children

ปริศนา วงษ์แดง*

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยและพฤติกรรมของเด็กออทิสติกที่ควรได้รับการพัฒนา เนื้อหาประกอบไปด้วยความหมายของเด็กออทิสติก สาเหตุของโรค พฤติกรรมและวิธีพัฒนาเด็กออทิสติก ทฤษฎีปรับพฤติกรรม และแนวทางการนำนาฏศิลป์ไปใช้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์และสามารถดำรงชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่นได้สังคมได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: ออทิสติก, พฤติกรรม, นาฏศิลป์

Abstract

The objectives of this article are to investigate the process of adoption for performing-art teaching to enhance desirable behaviors among the children with autism and summarize the behaviors of autistic children supposing to be developed. The content consists of the definition of autistic children, the causes of autism, the behaviors, and the development of autistic children.

This study will be a guide to develop the desirable behaviors among autistic children. Furthermore, autistic children can happily live and get along with others in the society well.

Key Words: Autistic, behavior, performing-art

.....

*

Corresponding Author; Email:

บทนำ

ออทิสติก เป็นคำเรียกของผู้ที่มีภาวะออทิสซึม ปัจจุบันพบว่าเด็กออทิสติกร้อยละ 70 มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ กล่าวคือ มีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง ทำร้ายผู้อื่นและก้าวร้าว เนื่องจากเด็กที่มีภาวะออทิสซึม จะมีปัญหาด้านการสื่อสาร ไม่สามารถอธิบายความรู้สึกของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้และส่งผลต่อการปรับตัวเข้าหาผู้อื่น ทั้งยังเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น (สุจิตรา สุขเกษม, รุจิรัตน์ จันทระเนตร, จิราธิป นาคสุวรรณ, 2554: 1) ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาพฤติกรรมอย่างเหมาะสม หากปล่อยอาจส่งผลให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ยาก ปัจจุบันการรักษาภาวะออทิสซึมทำได้เพียงรักษาตามอาการ ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ นอกจากรักษาด้วยยาแผนปัจจุบันแล้ว การฝึกทักษะทางสังคมและปรับพฤติกรรมจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าจะช่วยแก้ไขปัญหานี้ได้ ลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ตามแนวคิดและทฤษฎีการปรับพฤติกรรมซึ่งมีหลายหลายวิธี การใช้กิจกรรมเสริมแรงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจ เป็นการนำกิจกรรมที่เด็ก ๆ สนใจหรือชื่นชอบมาเสริมแรงให้เด็กทำกิจกรรมที่ไม่ชอบมากยิ่งขึ้น นาฏศิลป์เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้ใช้การเคลื่อนไหวร่างกาย มีเสียงเพลงที่ไพเราะ ทำให้เด็กมีอารมณ์สุนทรีย์ จึงเหมาะแก่การนำมาใช้เป็นกิจกรรมเสริมแรง กิจกรรมนี้อาจเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กออทิสติก ให้มีความสุขและอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมนี้ได้

ความหมายของเด็กออทิสติก

เด็กออทิสติก คือ เด็กที่เป็นโรคออทิสซึม ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมผิดปกติไปจากเด็กทั่วไป 3 ด้าน ได้แก่ด้านการสื่อสาร ด้านสังคม และด้านพฤติกรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2543, หน้า 1) กล่าวว่า เด็กออทิสติก คือ เด็กที่มีภาวะออทิสซึม มีความบกพร่อง 3 ด้าน ได้แก่ ความบกพร่องทางด้านพฤติกรรมอารมณ์ ด้านสังคม และทางด้านการสื่อสาร

กรองทอง จุฬารัชนีกร (2553, หน้า 10) มีความเห็นว่า เด็กออทิสติกเป็นบุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วน ส่งผลให้พัฒนาการบางด้านมีความล่าช้า ความผิดปกติดังกล่าวส่งผลให้มีความบกพร่องและมีข้อจำกัดใน 3 ด้าน คือ ด้านความสนใจ ด้านการสื่อสารและภาษา และด้านสังคม ส่งผลให้เด็กมีปัญหาทางพฤติกรรม อารมณ์ สังคมและการเรียนรู้

ดุสิต ลิขนะพิชิตกุล (2545: 13) ให้ความหมายของเด็กออทิสติกว่า เด็กที่เป็นโรคออทิสซึม ซึ่งสามารถจัดกลุ่มพฤติกรรมที่ผิดปกติได้ 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มพฤติกรรมทางสังคม (2) กลุ่มพฤติกรรมสื่อสาร (3) กลุ่มพฤติกรรมซ้ำซาก

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

ผดุง อารยะวิญญู (2546: 1) ให้ความหมายของเด็กออทิสติกว่า เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษทางการศึกษาประเภทหนึ่ง เด็กกลุ่มนี้มีความบกพร่องในพัฒนาการด้านการสื่อความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้สีหน้าท่าทางหรือการใช้ถ้อยคำ มีปัญหาพฤติกรรม มีปัญหาทางด้านสังคม มีพฤติกรรมแปลก ๆ ซ้ำ ๆ

เพ็ญแข ลิ้มศิลา (2536) กล่าวว่า เด็กออทิสติก เป็นเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยอยู่ในกลุ่มอาการออทิสติก ที่มีความผิดปกติทางพฤติกรรมแบบจำเพาะ โดยพฤติกรรมที่ผิดปกตินั้น เป็นความบกพร่องเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธ์ภาพทางสังคม ภาษา การสื่อความหมายและจินตนาการในการเล่น ซึ่งความบกพร่องเหล่านี้ เป็นผลจากความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลาง

จากการศึกษา สรุปความหมายของเด็กออทิสติกได้ว่า เด็กออทิสติก คือเด็กที่มีภาวะออทิสซึม ส่งผลให้พฤติกรรมผิดปกติจากเด็กทั่วไป ในด้านการสื่อสาร ด้านสังคม และด้านพฤติกรรม มีพัฒนาการล่าช้าทางด้านพฤติกรรม เด็กเหล่านี้มักจะสนใจแต่ตนเอง ไม่สนใจในการเข้าสังคมกับบุคคลอื่น ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การรับรู้ การสื่อความและการสื่อสารอย่างรุนแรง มีพฤติกรรมซ้ำ ๆ ไม่สบตา มีอารมณ์แปรปรวน ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะแสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

สาเหตุของโรคออทิสซึม

ในปัจจุบันยังไม่สามารถสรุปสาเหตุของการเกิดโรคออทิสซึมได้อย่างชัดเจน มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงการเกิดโรคไว้ดังนี้

เพ็ญแข ลิ้มศิลา (2541, หน้า 4 - 5) มีความเห็นว่าสาเหตุที่เด็กมีภาวะออทิสซึม ส่วนใหญ่มาจากความผิดปกติทางสมอง มีดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรม เนื่องจากพบอัตราส่วนของออทิสซึมในพี่น้องท้องเดียวกัน 1 ใน 50 ในเด็กทั่วไปจะพบอัตราส่วน 1 ต่อ 2500
2. ปัจจัยก่อนเกิดและระยะการเกิด เช่น เด็กที่เกิดจากมารดาที่เป็นหัดเยอรมันในระยะตั้งครรภ์ เมื่อคลอดออกมาแล้วอาจจะมีอาการออทิสซึม
3. ความผิดปกติในระบบภูมิคุ้มกัน ระบบภูมิคุ้มกันกลับไปทำลายระบบประสาทของตนเอง ส่งผลให้เด็กเกิดอาการออทิสซึม
4. ความผิดปกติทางจุลภาคของสมอง แพทย์ทางระบบประสาทและพยาธิวิทยา พบว่า สมองของเด็กออทิสติกมีเซลล์ของสมองผิดปกติอยู่ 2 แห่ง คือ บริเวณที่ควบคุมด้านความจำ อารมณ์ และแรงจูงใจ ส่วนอีกหนึ่งจะควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย ส่งผลให้เด็กออทิสติกมีความบกพร่องในการพัฒนาการด้านร่างกาย การสื่อสาร และพฤติกรรม
5. ความผิดปกติของสื่อประสาท เป็นความผิดปกติของสารบางอย่างที่เป็นตัวนำทางระบบประสาท

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

ดุสิต ลิขนะพิชิตกุล (2545 : 15) กล่าวถึงสาเหตุของโรคออทิซึม ไว้ว่า ปัจจุบันยังไม่ได้ข้อสรุปหรือเบาะแสที่ทำให้ทราบสาเหตุของโรคนี้ แต่ก็สามารถแยกแยะแนวทางในการวิจัยได้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอกตัวเด็ก เช่น การติดเชื้อ
2. ปัจจัยในตัวเด็กเอง เช่น การทำงานของระบบสมอง กระบวนการทางชีวเคมีสารต่าง ๆ ในร่างกายเด็ก
3. ปัจจัยทางพันธุกรรม แต่ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่า ความผิดปกติที่พบนั้นทำให้เกิดโรคได้อย่างไร

ยุทธนา พงศ์พิสิฐสันต์ (2547, หน้า 6) สันนิษฐานว่า เกิดจากสาเหตุหลายอย่างร่วมกัน คือ 1. พันธุกรรม 2. ความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกัน 3. โรคระบบประสาท และ 4. มารดามีโรคแทรกซ้อน

นิชรา เรืองดารกานนท์ (2551, หน้า 118 – 123) ได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจมีผลต่อการเกิดภาวะออทิซึม ดังนี้

1. ปัจจัยทางพันธุกรรม อาจเกิดจากความผิดปกติของยีนเดี่ยว เป็นลักษณะความผิดปกติของยีนที่ตำแหน่งใดตำแหน่งเดียว
2. สาเหตุอื่น ๆ เช่น สารเคมี หรือสารพิษ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่มารดาตั้งครรภ์

จากการศึกษาข้างต้น กล่าวได้ว่าปัจจุบันยังไม่ได้ถึงสาเหตุของโรค แต่สันนิษฐานว่าเกิดจากหลายๆสาเหตุดังตารางต่อไปนี้

ปัจจัยภายนอก	ปัจจัยภายใน
<ul style="list-style-type: none"> - สารเคมีหรือสารพิษ - การติดเชื้อ - โรคภัยไข้เจ็บ - สมอฆาตออกซิเจน	<ul style="list-style-type: none"> - ความผิดปกติของยีน - โรคแทรกซ้อนขณะมารดาตั้งครรภ์ - การทำงานของระบบประสาทที่ผิดปกติ - ภูมิคุ้มกันบกพร่อง

ที่มา : ปริศนา วงษ์แดง (2566)

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

พฤติกรรมของเด็กออทิสติก

เด็กออทิสติกแต่ละคนมีลักษณะพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป โดยความล่าช้าของพัฒนาการที่แสดงเป็นพฤติกรรมนั้นมีความบกพร่องในด้านหลัก ๆ คือ ทักษะทางสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์ ทักษะทางภาษาและการสื่อความหมาย ด้านพฤติกรรมและความเข้าใจ สมาคมจิตแพทย์อเมริกัน The Diagnostic and Statistical Manual (DSM – IV) ได้อธิบายลักษณะอาการไว้ดังนี้ (กรองทอง จุลิรัชนิกร, 2554, หน้า 10 -11)

1. ความบกพร่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ เด็กมีความบกพร่องในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่สบตา ไม่แสดงสีหน้า
2. ความบกพร่องทางการสื่อสาร ทั้งด้านการใช้ภาษา ความเข้าใจภาษา การสื่อสาร และสื่อความหมาย เด็กจะมีความล่าช้าทางภาษาและการพูดในหลายระดับ
3. ลักษณะทางพฤติกรรมและอารมณ์ที่บกพร่อง เด็กออทิสติกจะมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ ผิดปกติ มีความยึดติดไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวัน
4. ความบกพร่องด้านการเลียนแบบและจินตนาการ ทำให้เด็กไม่มีทักษะพื้นฐานในการเล่นเกี่ยวกับจินตนาการ ไม่สามารถแยกเรื่องจริงและเรื่องสมมุติได้
5. ความบกพร่องด้านการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนชอบมองวัตถุ ไม่จ้องตาคนอื่น การเอาของมาส่องดูใกล้ ๆ หรือเลียนแบบแปลก ๆ
6. ความบกพร่องด้านการใช้อวัยวะต่าง ๆ กล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็กมีความบกพร่อง บางคนมีความเคลื่อนไหวที่รุ่มร่าม ผิดปกติ ไม่คล่องแคล่ว การใช้กล้ามเนื้อเล็กในการหยิบจับไม่ประสานกัน

วิธีการพัฒนาเด็กออทิสติก

เนื่องจากโรคออทิสซึมเป็นโรคที่รักษาไม่หาย ทำได้เพียงรักษาไปตามอาการ ดังนั้นจึงมีผู้พยายามคิดค้นหาวิธีการหลากหลายเพื่อที่จะให้เด็กมีอาการดีขึ้น แนวทางการรักษาของ กิ่งแก้ว ปาจารย์ (2560, หน้า 29) ประกอบไปด้วย

1. การบำบัดโดยนักจิตวิทยา ประกอบด้วย การฝึกทักษะพื้นฐานที่เด็กทั่วไปทำได้ เช่น การมองหน้า สบตา การทำตามคำสั่ง และการดำเนินกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง
2. การฝึกและแก้ไขการพูด การฝึกพูดเริ่มต้นจากการฝึกทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเปล่งเสียง เช่น เป่าลม อ้าและหุบปาก ต่อจากนั้นจึงฝึกการออกเสียง หัดพูดเป็นคำ และหัดพูดเป็นประโยค
3. การทำกิจกรรมบำบัด บางกรณีแพทย์อาจจะแนะนำให้ทำกิจกรรมบำบัด เพื่อช่วยปรับสมดุลของระบบการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการประมวลผลข้อมูลผ่านการมองเห็น และส่งเสริมพัฒนาการของระบบสั่งการกล้ามเนื้อ

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

การบำบัดส่วนใหญ่ที่ใช้กันในประเทศไทย เป็นฝึกแนวพฤติกรรมบำบัด ซึ่งเน้นการฝึกทักษะของเด็กเป็นส่วน ๆ นอกจากนี้ผดุง อารยะวิญญู (2546, หน้า 29 – 92) ได้เสนอถึงวิธีการช่วยเหลือเด็กออทิสติกไว้ 10 วิธี ดังนี้

1. Teach ย่อมาจาก Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children เป็นแนวการสอนเด็กออทิสติกและเด็กที่มีความบกพร่องทางการสื่อสารประเภทอื่น โดยเน้นการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับเด็กและการสอนอย่างเป็นขั้นตอนง่าย ๆ เพื่อสื่อสารกับเด็กโดยการจัดโครงสร้างใหม่ กำหนดตารางเวลา และการจัดหมวดหมู่ เป็นการสอนรายบุคคลให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเด็กแต่ละคน

2. PECS ย่อมาจาก Picture Exchange Communication System เป็นการสอนการสื่อสารกับเด็กออทิสติกโดยใช้ภาพ ในการสื่อสารจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนภาพระหว่างคู่สนทนา 2 คน โดยไม่มีการพูดคุย ถัดจากนั้นครูจะเริ่มพูดคุยกับเด็กทีละน้อย เพื่อใช้สอนการสื่อสารระหว่างเด็กออทิสติกกับผู้ปกครองกับครูกับผู้อื่น โดยใช้ภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ เน้นให้เด็กสื่อสารกับผู้อื่นในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งเมื่อเด็กเข้าใจกระบวนการสื่อสารและสามารถสื่อสารกับผู้อื่นด้วยภาพได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การสอนเด็กให้สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ด้วยการพูด

3. การอ่านจิตใจ (Mind Reading) เป็นกระบวนการที่นำมาใช้ในการสอนเด็กออทิสติกให้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น รวมไปถึงการคาดเดาว่าผู้อื่นคิดอะไรอยู่ในใจ โดยวิธีการที่เป็นขั้นตอนสอดคล้องกับพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก โดยมีขั้นตอนใหญ่ๆ 3 ขั้นตอน คือ (1) การสอนให้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น (2) การสอนให้เข้าใจสถานะข้อมูล และ (3) การสอนให้รู้จักการเล่นสมมติ

4. เรื่องเกี่ยวกับสังคม (Social Story) เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอนทักษะสังคมแก่เด็กออทิสติก และเด็กอื่นที่ขาดทักษะทางสังคม เรื่องเกี่ยวกับสังคมอาจเป็นเรื่องหรือข้อความที่อธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในสังคม ซึ่งจะช่วยให้เด็กออทิสติกเข้าใจสถานการณ์นั้น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยเรื่องเกี่ยวกับสังคมมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ลักษณะทางสังคมที่สำคัญ ปฏิกริยาโต้ตอบที่เราคาดเดาว่าจะเกิดขึ้นจากคนทั่วไป ปฏิกริยาโต้ตอบที่เราคาดเดาว่าจะเกิดขึ้นจากเด็กออทิสติก เหตุผลที่เด็กแสดงปฏิกริยาโต้ตอบเช่นนั้น

5. กิจกรรมบนพื้น (Floor time) เป็นวิธีการที่ใช้ในการช่วยเหลือเด็กออทิสติกในการสร้างความสัมพันธ์กับเด็กและให้เด็กสร้างความสัมพันธ์กับเราด้วยวิธีการต่าง ๆ ด้วยท่าทางหรือด้วยการเปล่งเสียงหรือการพูด ทำให้เราเข้าใจว่าเด็กกำลังคิดอะไรอยู่ โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการเล่นบนพื้นห้องหรืออาจจะเป็นการพูดคุยกับเด็กในสถานที่อื่น ๆ

6. Fast for word เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการฝึกทักษะการฟังให้จำแนกเสียงในภาษาได้ ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีพื้นฐานที่จะนำไปสู่การสื่อสารและการเข้าใจภาษาได้

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

7. การวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ (Applied Behavior Analysis) ใช้ชื่อว่า ABA เป็นการนำวิธีปรับพฤติกรรมมาใช้ในการสอนเด็ก นำมาใช้ในการสอนทักษะต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก สร้างเสริมพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลง

8. การใช้ประสาทการรับรู้ร่วมกัน (Sensory Integration) หมายถึง การใช้ประสาทการรับรู้ร่วมกัน เพื่อให้การรับรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการใช้การรับรู้ทั้งการสัมผัส การใช้สายตา การฟัง การลิ้มรส และการดมกลิ่น ในการฝึกให้เด็กสามารถตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมได้ดี อารมณ์ของเด็กสงบลง ไม่แสดงอาการพลุกพล่าน วุ่นวาย ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กได้ดี

9. กิจกรรมบำบัด (Occupational therapy) เป็นวิธีการที่นักกิจกรรมบำบัด นำมาใช้ เพื่อช่วยให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นอิสระ รวมไปถึงการเรียน การนันทนาการ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

10. หนังสือการ์ตูน (Comic Book) เป็นการใช้อวตารการ์ตูน ซึ่งเป็นภาพลายเส้นแสดงออกซึ่งอารมณ์ขันของคู่สนทนาสองคน หรือมากกว่าลักษณะสำคัญของการ์ตูนที่จะนำมาใช้ในการสอนเด็กออทิสติก จะต้องเป็นภาพของการสนทนาที่แสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกของตัวการ์ตูนในเรื่อง ภาพเป็นเรื่องราวสั้น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน มีความรู้สึกอย่างไร เพื่อให้เด็กออทิสติกรับรู้และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น

ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม

แนวคิดพื้นฐานสำคัญทางจิตวิทยาในการปรับพฤติกรรม คือแนวคิดพฤติกรรมซึ่งถือว่าเป็นการเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญค่อนข้างถาวรในด้านพฤติกรรม ความคิด และความรู้สึกของสิ่งมีชีวิตอันเป็นผลมาจากประสบการณ์ ทฤษฎีที่ใช้ในการปรับพฤติกรรมคือทฤษฎีการเรียนรู้ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกและทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ ทั้งสองทฤษฎีมีพื้นฐานความคิดที่เชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากการเรียนรู้และสามารถสังเกตได้วิธรผล แสงปัญญา (2560, หน้า 67) กล่าวว่า แนวคิดสำคัญในการปรับพฤติกรรมประกอบด้วยแนวคิดการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก และแนวคิดการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรางค์ โค้วตระกูล (2559, หน้า 185 – 186) ที่กล่าวว่า นักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม แบ่งพฤติกรรมมนุษย์ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พฤติกรรมเรสปอนเดนต์ (Respondent Behavior) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งเร้าพฤติกรรมตอบสนองก็จะเกิดขึ้นซึ่งสังเกตได้ ทฤษฎีที่ใช้อธิบายพฤติกรรมนี้เรียกว่า ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก

2. พฤติกรรมโอเปอเรนต์ (Operant Behavior) คือ พฤติกรรมที่บุคคลหรือสัตว์แสดงพฤติกรรมตอบสนองออกมาโดยไม่มีสิ่งเร้า และพฤติกรรมนี้ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม ส่วนทฤษฎีที่ใช้อธิบาย

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

พฤติกรรมนี้เรียกว่า ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบโอเปอเรนต์หรือทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ

พื้นฐานความคิดของทั้งสองทฤษฎีนี้ คือ

1. พฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากเรียนรู้และสังเกตได้
2. พฤติกรรมแต่ละชนิดเป็นผลรวมของการเรียนที่เป็นอิสระ
3. แรงเสริม (Reinforcement) ช่วยทำให้พฤติกรรมเกิดขึ้นได้

ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก

Pavlov (จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, 2557, หน้า 94 - 97) เชื่อว่าการเรียนรู้ของอินทรีย์เกิดจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง เมื่ออินทรีย์สร้างความสัมพันธ์แล้วนั้นคือ เกิดการเรียนรู้สิ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกคือ ความต่อเนื่อง และความถี่ของสิ่งเร้า

ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ

ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำมีความเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลแปรเปลี่ยนไปตามผลกรรม ได้แก่ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรงและผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ Skinner (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553, หน้า 32) มีความเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์เป็นผลพวงเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เกิดขึ้น (Emitted) ของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปเนื่องมาจากผลกรรม (Consequences) ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น สกินเนอร์แบ่งผลกรรมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง (Reinforcer) ที่ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่นั้นมีอัตราการกระทำเพิ่มมากขึ้น และผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ (Punisher) ที่ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้นยุติลง ซึ่งสกินเนอร์เชื่อว่าการเสริมแรงเป็นสิ่งสำคัญในการปรับพฤติกรรม สามารถแบ่งตัวเสริมแรงเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้ ตัวเสริมแรงภายนอก ได้แก่ ตัวเสริมแรงที่เป็นสิ่งของ กิจกรรม เบี้ยอรณกร และตัวเสริมแรงทางสังคม ส่วนตัวเสริมแรงภายใน หมายถึง ความคิด ความรู้สึก ความพึงพอใจ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวพบว่า การช่วยเหลือเด็กออทิสติกนั้น เน้นเรื่องทักษะทางสังคม ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้การเคลื่อนไหวร่างกาย ฝึกให้เด็กรู้จักมารยาทกฎระเบียบทางสังคม เพื่อให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ การสร้างแรงจูงใจหรือเสริมแรงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเด็กออทิสติก ทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การสร้างแรงจูงใจหรือเสริมแรงที่ดีควรสร้างแรงจูงใจหรือเสริมแรงอยู่เสมอ

วิธีการพัฒนาเด็กออทิสติก สามารถช่วยเหลือได้หลายวิธี ทั้งวิธีการแพทย์และวิธีการศึกษา เช่น การใช้ยา จิตบำบัด พฤติกรรมบำบัด กิจกรรมบำบัด ดนตรีบำบัด และการศึกษาพิเศษ นาฏศิลป์ไทยสามารถจัดรวมอยู่ในหมวดหมู่ของกิจกรรมบำบัดได้ เนื่องจากนาฏศิลป์สามารถส่งเสริมพัฒนาการในด้านอารมณ์ และอาจจะช่วยปรับพฤติกรรมให้ดีขึ้นได้ อาจเรียกได้ว่า นาฏศิลป์บำบัด เพราะนาฏศิลป์ไทยใช้การ

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

เคลื่อนไหวร่างกายให้เข้ากับจังหวะดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกายจะช่วยกระตุ้นพัฒนาการกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส ซึ่งเด็กออทิสติกมีความบกพร่องในด้านนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กออทิสติกมีอาการแปรปรวนและมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ อีกทั้งยังมีการใช้ดนตรีประกอบ ความไพเราะนุ่มนวลของดนตรีสามารถช่วยพัฒนาในด้านอารมณ์ ทำให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์ ได้รับความเพลิดเพลิน ทำทางนาฏศิลป์ไทยใช้ทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับวิธี Sensory integration therapy ที่เป็นวิธีกระตุ้นประสาทสัมผัสโดย让孩子ทำกิจกรรมเคลื่อนไหวร่างกายดังที่กล่าวมาข้างต้น และนอกจากนี้การฟังเสียงดนตรียังช่วยกระตุ้นพัฒนาการการฟัง ซึ่งมีสอดคล้องกับวิธี Auditory integration therapy (AIT) ซึ่งวิธีนี้เชื่อว่าเมื่อเด็กฟังเพลงได้ระยะหนึ่งจะช่วยให้การรับรู้เสียงดีขึ้น เด็กออทิสติกแต่ละคนมีพฤติกรรมไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความบกพร่องของเด็กแต่ละคน ดังนั้นการพัฒนาเด็กออทิสติกต้องใช้แบบผสมผสานกับความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละคน

แนวทางการใช้นาฏศิลป์ไทยเพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กออทิสติก

จิตราภรณ์ แก้วดี (2549: 18 – 19) กล่าวถึงความสำคัญของนาฏศิลป์ไทยว่ามีประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษา ดังนี้ ผู้ที่ฝึกนาฏศิลป์นั้นได้เคลื่อนไหวร่างกายทำให้ร่างกายแข็งแรง ทั้งยังช่วยให้ความจำดี ฝึกสมาธิ ฝึกความอดทน และช่วยให้มีบุคลิกภาพที่ดีขึ้นอีกด้วย

ผู้เขียนมองเห็นว่านาฏศิลป์ไทยสามารถนำมาฝึกให้แก่เด็กออทิสติกได้ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เด็กได้ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายประกอบจังหวะดนตรี นำมาใช้เป็นกิจกรรมเสริมแรงได้ เนื้อหาที่นำมาฝึกให้แก่เด็กออทิสติกนั้นควรใช้เนื้อหาที่ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย แพทย์ และนักวิชาการศึกษาพิเศษมีความเห็นตรงกันว่าเหมาะสมที่จะนำมาฝึกให้แก่เด็กเหล่านี้ได้ นาฏศิลป์ไทยเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เสริมแรงตามแนวคิดการเสริมแรงด้วยกิจกรรม เหมาะที่จะนำมาใช้เป็นกิจกรรมกับเด็กออทิสติก นอกจากนี้ยังมีคุณประโยชน์อีกหลายประการ ช่วยฝึกความอดทน ฝึกความกล้าแสดงออก ความมั่นใจในตนเอง พัฒนาบุคลิกภาพ ฝึกสมาธิ ความจำ กล่อมเกลาจิตใจ ทำให้จิตใจอ่อนโยน ช่วยผ่อนคลายความเครียด เนื่องจากนาฏศิลป์ไทยมีดนตรีไทยประกอบ ความนุ่มนวล ไพเราะ อ่อนหวานของดนตรีไทย จะทำให้ผู้ฝึกปฏิบัติเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และเนื่องด้วยการฝึกนาฏศิลป์ไทยจะต้องสอนให้รู้จักจังหวะ ทำให้เด็กเหล่านี้รู้จักการรอคอยมากขึ้น มีสมาธิเพิ่มมากขึ้น อารมณ์แปรปรวนลดลง สุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น ทั้งยังช่วยพัฒนาบุคลิกภาพให้สง่างาม ช่วยให้ผ่อนคลาย ลดความเครียด พัฒนาอารมณ์ ทำให้เด็กมีจิตใจอ่อนโยนได้ในเด็กปกติ ในทางเดียวกันก็อาจจะทำให้เด็กออทิสติกมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นได้ ผู้เขียนคิดเห็นว่าการเรียนการสอนนาฏศิลป์อาจจะทำประโยชน์ในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กออทิสติกได้ จากบทความสัมภาษณ์ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุข นักวิชาการ การละครและดนตรี สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “รูปแบบการเรียนการสอนนาฏศิลป์แก่เด็กออทิสติกนั้น มีความแตกต่างจากการสอนเด็กปกติเป็นอย่างมาก ตนจึงได้พัฒนาความรู้ในการสอนเพิ่มเติม จนสามารถจัดการแสดงนาฏศิลป์ของเด็กออทิสติกร่วมกับเด็กปกติ

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

ได้ เด็กออทิสติกที่ผ่านการเรียนนาฏศิลป์ จะเห็นได้ว่ามีพัฒนาการที่ดีขึ้น เราเริ่มจากการสอนเรื่องของจังหวะ ให้เขาทำตามเหมือนเรา จากนั้นเวลาต่อทำท่าต้องค่อย ๆ ทำทีละท่า ช้า ๆ จนกว่าเด็กจะปฏิบัติท่าทำได้” (สัมภาษณ์, สิงหาคม 2562)

จะเห็นได้ว่าการนำนาฏศิลป์ไทยมาฝึกหัดให้แก่เด็กออทิสติก เป็นการเสริมแรงด้วยกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ว่าจะช่วยพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กเหล่านี้ได้ เด็ก ๆ จะได้เคลื่อนไหวร่างกาย ไปพร้อมกับเสียงของดนตรีไทยประกอบจังหวะทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินให้แก่เด็ก ๆ การฝึกนาฏศิลป์ไทยให้เด็กออทิสติกต้องเริ่มจากการสร้างบรรยากาศที่ดี เพราะเป็นส่วนสำคัญในการกระตุ้นการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นจะต้องสร้างความคุ้นเคยกับเด็ก ๆ ให้เด็ก ๆ เกิดความไว้วางใจเสียก่อน การเลือกเนื้อหาที่จะนำมาสอนควรเลือกเนื้อหาที่มีความง่าย ไม่สลับซับซ้อน ใช้ท่าทางง่าย ๆ เพื่อให้เด็กปฏิบัติตามได้ เริ่มแรกของการสอนอาจจะสอนให้รู้จักกับจังหวะ โดยอาศัยดนตรีเป็นตัวช่วย ให้เด็ก ๆ ปรบมือตามจังหวะ โดยผู้สอนทำให้ออกเป็นแบบอย่าง จากนั้นก็ค่อยเริ่มสอนท่านาฏยศัพท์ต่าง ๆ ที่เป็นท่าพื้นฐาน ท่านาฏยศัพท์ที่นำมาสอนนั้นควรเป็นท่าทางง่าย ๆ ไม่ต้องคำนึงถึงความสวยงาม เน้นให้เด็ก ๆ สามารถปฏิบัติได้ จากนั้นค่อยนำท่านาฏยศัพท์มาร้อยเรียงเป็นท่าทางประกอบตามเพลง จะทำให้เด็ก ๆ รู้สึกว่าการฝึกนาฏศิลป์นั้นง่าย และสามารถปฏิบัติตามได้ ทำให้สนุกไปกับการฝึกนาฏศิลป์ไทย เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

การสอนเด็กที่เป็นออทิสติกจะต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูง ต้องมีจิตใจเมตตา ผู้สอนจะต้องมีความเชื่อมั่นในตัวเด็ก เพราะว่าการปรับพฤติกรรมของเด็กเหล่านี้จะไม่เห็นผลในทันที ต้องใช้ระยะเวลา ผู้สอนจะต้องค่อย ๆ เพิ่มพฤติกรรมที่เหมาะสมและลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมลง การฝึกหัดนาฏศิลป์ให้แก่เด็ก ๆ เหล่านี้ ทำให้เด็ก ๆ ค่อย ๆ ซึมซับพฤติกรรมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การนำนาฏศิลป์มาฝึกหัดให้แก่เด็กออทิสติก อาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ทำให้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นและที่สำคัญคือสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

สรุป

เด็กออทิสติก คือ เด็กที่เป็นโรคออทิสซึม ปัจจุบันยังไม่สามารถหาสาเหตุของการเกิดโรคนี้ได้ นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าเกิดจากหลายสาเหตุ ทั้งปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ประกอบกัน ส่งผลให้เด็กออทิสติกมีความผิดปกติทางการสื่อสาร ด้านสังคม และด้านพฤติกรรม เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกายที่ล่าช้า มีพฤติกรรมซ้ำ ๆ อารมณ์แปรปรวน ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงบางรายก็จะแสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ออกมา

การนำนาฏศิลป์มาใช้เป็นกิจกรรมเสริมแรงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่อาจพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็กออทิสติกได้ เพราะนาฏศิลป์ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายประกอบเสียงเพลงที่มีความไพเราะนุ่มนวล ทำให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน ทั้งยังช่วยฝึกสมาธิ ฝึกความอดทน ความมั่นใจในตนเอง ความกล้าแสดงออก ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การที่จะสอนเด็กออทิสติกนั้นจำเป็นต้องสร้างความคุ้นเคยกับเด็กเสียก่อน ต้องใช้ความอดทนอย่างสูง เพราะการปรับพฤติกรรมนั้นต้องอาศัยระยะเวลาในการแสดงผล ผู้สอนต้องมีจิตเมตตา การปรับพฤติกรรมจะช่วยให้เด็กออทิสติกมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้ปกติและสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วารสารวิชาการ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิต

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2543). *การพัฒนาเด็กออทิสติก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา :
ลาดพร้าว.
- กรองทอง จุลิรัชนิกร. (2554). *เทคนิคการสอนสำหรับเด็กออทิสติก*.
- กิ่งแก้ว ปาจริย์. (2560). *คู่มือการพัฒนาเด็กออทิสติกแบบองค์รวม*. กรุงเทพมหานคร : ศิริราช.
- จิตรารณณ์ แก้วดี. (2549). *ผลการใช้ชุดการเรียนรู้เรื่องนาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้
ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1*. คุรุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและ
การสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2557). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดุสิต ลิขนะพิชิตกุล. (2545). *พัฒนาการบำบัดสำหรับเด็กออทิสติกตามแนวทางบ้านหมอเพ็ญแข*.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิมพ์ดี.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2528). *เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม*. เอกสารประกอบคำบรรยายลำดับที่ 48 มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
_____. (2539). *การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ*. กรุงเทพมหานคร : แวนแก้ว.
- เพ็ญแข ลิมศิลา. (2541). *รวมเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับออทิสซึม*. สมุทรปราการ : โรงพยาบาล
ยุวประสาทไวทโยปถัมภ์.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2553). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุจิตรา สุขเกษม, รุจีรัตน์ จันทเรนทร, และจิราธิป นาคสุวรรณ. (2554). *ผลการจัดประสบการณ์เทคนิค
สื่อสารด้วยภาพที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กออทิสติก*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชานุกูล,
กลุ่มงานการศึกษาพิเศษ.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.